Ми сидимо під кручею, поклавши вудочки на хиткі рогачики, і гомонимо. Сонце зайшло, і чорна вода розсмоктали тіні од вудлищ. Попід верболозами і в осоці тчеться ніч — вона, мабуть, єдина в світі народжується нишком.

Та ось із припсілянських лук прискочив вітерець, приніс насмиканого з копиць духу злежаного сіна, розпанахав тишу і подався шалиною, розбуркуючи сонну птицю. Яскравіше зажевріли рибальські цигарки по той бік річки.

Вітер промчав, улігся, і надріччя взялося сивиною: підіймався туман.

— Е, це вже сьогодні діла не буде,— обізвався хтось за кущами. Шморгнула мисина — в'ють, в'ють; шоригнуло вудлище по піску,

булькнула у воду торбинка з принадою. — То вже раз туман, то риби не жди...

— Чому? — питається мій сусіда Іван Мефодійович.

— Сю ніч їй душно буде.

Рибалки один по одному зникають, тріщить хмизок під їхніми ногами, порожніють услані сіном гатки. А туман відривається від води, упирається боками в кручі і завмирає.

Кльову немає. Наші вудочки стримлять, мов у колодязі. Однак ми не підемо додому до самого ранку, бо опівночі повинні брати соми.

Іван Мефодійович старший од мене на п'ятнадцять років. У нього великі і трохи сумні очі. Дивиться він на мене завжди так, що наче якби я падав, то він самим отим поглядом мене підхопив би...

Ми з ним, звичайно, не рибалки, а так собі, як ото кажуть моя мати: "І наш Хомка хліб комка".

Над урочищем почало сіріти, немов на схід сонця. На небі викарбувалися нерівні обриси хмар, підбиті червоною торочкою, туман ще дужче злігся і почав рожевіти. Сходив місяць.

Іван Мефодійович глянув у той бік, здригнувся і щось прошепотів. На мить я побачив у прозеленуватій пітьмі його бліде обличчя з болісними зморшками побіля рота. Він засміявся. Моторошно якось, бо в тому сміхові не було почуття, а були тільки звуки, схожі на дитячу гикавку.

— Не можу бачити, як сходить м-місяць,— сказав заїкувато і поліз до кишені за цигарками.

Закурив, побухикав, а далі:

— Дивна все-таки штука — людина. Є в ній якась рахубина. Живе вона в тобі до нагоди непомітно, безболісно, як дихання. А потім, дивись, так тебе струсоне, що аж ноги підламуються...

Я не люблю слухати про сумне. І мені дуже кортить, щоб хоч який-небудь дріб'язок почав клювати, хоч бубирі. Але рибі, мабуть, справді душно... Навіть лящі не скидаються.

Над урочищем зринув місяць — червоний і глибокий, мов кратер у палаючу безодню. Хмари і крапельки води на латахах, пісок на урвищах берегів і туман над річкою набрякли густим червоним мороком.

— Тоді теж отак червоно було, — немов сам до себе загомонів Іван Мефодійович.— Це в сорок четвертому, в Білорусії. Тебе тоді, мабуть, ще й на світі по було... Вибрьохалися ми з болота, десь так опівночі натрапили на острівець. Десятеро нас було. Так, скажімо, якби оце я, ти і що восьмеро. Хлопці все молоді, норовисті... Уздріли якусь хату — одну-

однісіньку — та до неї. Воно таке: й острів не острів, а якась купина посеред лісу — викошена, ще й сіно у валках лежить. Ліс кругом, болото і поночі, хоч око виколи. Куди вже тут спати...

Так ні ж: поспимо, кажуть мої хлопці, якусь годину, а перед світом окопаємось.

Наврипились і наврипились... А я ж його як облупленого знаю: не спалив хату — значить, для орієнтиру залишив. Та вже й не наказую їм, а вмовляю: не йдіть, хлопці, на лиху годину вам хата, коли сіна ж ось скільки. Так вони: "А може, там дєвки є... " І зубами виблискують. Стрілятиму, кажу, чорти, в першого, хто з місця зрушить.

Сміються: "Стрілять не можна, Ванька, німці почують!" — і пішли-подзеленчали медалями...

А тут якраз місяць підбився, як оце зараз. І прямісінько ж над хатою, наче в бовдура виліз...

Чую над головою: ляп-ляп,— пролетіло щось і сіло на тому ж таки бовдурі. Кругле таке, як віхоть соломи. Головою сюди-туди повело та як зарегоче. Пугач. Видно, як і дзьоба розчепірює, гад.

Я вже почав був окоп собі рити, а як почув отой регіт — отетерів, лопата в руки так і вмерзла. Я ще в дитинстві про нього, клятого, наслухався, та не вірив.

Коли це прожектор — блись, прямо в ту хату вп'явся. Аж стіну білу крізь шибки видно, гвіздок у стіні і павутину в кутку закіптюжену. Я й досі і павутину ту, і гвіздок бачу...

Присвітив, а потім як ошелешить з мінометів... І близько ж., брат ти мій... чути навіть, як вони реготять і матюкаються по-нашому. Отак ушелепкалися! А міни у дворі — одна проз одну. Пристрілявся, видно, ще

з дня. Зайнялася покрівля, тин, копичка. Місяць у диму наче аж перевертається. Болото поміж деревами червоною юшкою блищить... І сіно пахне.

"Хлопці, кричу, братці, назад!" А німці ще дужче сміються. "Думен", — кричать. Дурні, значить...

Потім — як одрізало: замовкли, видно спать полягали або пішли.

Я по тому острову до ранку, як мара, никав. Тихо кругом, і хата горить, мов свічка.

Отоді, мабуть, уперше і востаннє за всю війну я очманів од страху. Не смерті боявся, ні. Самотності, брат, боявся...

...Десь неподалік зачмокала у березі вода, лунко хряснуло верболозове коріння, і в річку шубовснув шмат кручі — підмило. Попід туманом покотилась хвиля, ударилась об той берег, вихлюпнулась на піщану косу і вмерла.

— Перед світом увіходжу в ті стіни — брат ти мій... Той у сінях лежить, той посеред хати, а один через лутку висить, видно, хотів через вікно, козак... А на обмотках ще й багнюка не висохла...

За ту ніч мені орден дали: матеріальну частину, мовляв, урятував і захистив позицію... На фронті я його ще носив про начальницьке око, а повернувся додому — звелів жінці заховати до скрині, щоб і самому не бачити, і людям не показувати.

І ото звідтоді — вже ж таки двадцять років минуло — не можу я бачити, як сходить місяць. Тіпає мене всього, так тіпає, що по три дні після того тіло болить, як після судороги або важкої роботи...

Іван Мефодійович замовк, приліг на зрошене сінце і накрив обличчя старим військовим кашкетом. А перед моїми очима ще довго стояла червона багнюка ночі і посеред неї дев'ятеро хлопців — сміються і дзеленчать медалями. А навколо висвистують осколки. Я ще зроду не чув, як вони свистять насправжки. Чи так, як і в кіно?..

Починало сіріти. Місяць зблід і став якимось зовсім непотрібним. На вудлищах заблищала росичка, замаснів під берегом вузенький пружок мулу — напевно, вода за ніч спала.

Згодом війнув вітерець, туман гойднувся, рушив з місця і поплив униз.